

INSTYTUT HISTORII
WYDZIAŁ HISTORYCZNY UNIWERSYTETU GDAŃSKIEGO
STUDIA HISTORICA GEDANENSIA
TOM X (2019)

HISTORIA W SZKOLNEJ ŁAWCE I W UNIWERSYTECKIEJ AULI

NAUCZANIE, KSZTAŁCENIE, WYCHOWANIE
PRZESZŁOŚĆ I TERAŹNIEJSZOŚĆ

WYDAWNICTWO
UNIWERSYTETU GDAŃSKIEGO

STUDIA HISTORICA GEDANENSIA
TOM X (2019)

INSTYTUT HISTORII
WYDZIAŁ HISTORYCZNY UNIwersytetu GDAŃSKIEGO

STUDIA HISTORICA GEDANENSIA
TOM X (2019)

„Studia Historica Gedanensia”
jest rocznikiem humanistycznym publikującym teksty
o tematyce historycznej. Istnieje od 2010 r.
Wydaje tomy tematyczne, nad którymi pieczę sprawują
redaktorzy specjaliści danej dziedziny.
Redakcja dąży do tego, aby w każdym z tomów były obecne
artykuły obejmujące epokę starożytności, przez średniowiecze,
czasy nowożytne, po wiek XIX i XX.
Nadesłane propozycje artykułów są dyskutowane
na posiedzeniu komitetu redakcyjnego, a w wypadku
akceptacji przydzielone recenzentom
specjalizującym się w danej epoce historycznej.

Dotychczas ukazały się:

- t. I (2010): „Brud i smród”, red. Iwona Janicka
- t. II (2011): „Przewroty – rewolucje – wojny”, red. Adam Kosidło
- t. III (2012): „Historia flirtu”, red. Piotr Perkowski
- t. IV (2013): „Nietolerancja”, red. Anna Łysiak-Łątkowska
- t. V (2014): „Od exsilii do exile. Przymus w migracjach”, red. Anna Mazurkiewicz
- t. VI (2015): „Z podatkiem przez wieki”, red. Anna Łysiak-Łątkowska i Tomasz Rembalski
- t. VII (2016): „Z Bogiem i przeciwko Bogu”, red. Sławomir Kościelak
- t. VIII (2017), „PARS IN TOTO. Mniejszości w ciągu dziejów”, red. Przemysław Różański
- t. IX (2018) „Obrazy i słowa w komunikacji społecznej jako świadectwa przeszłości”,
red. Tomasz Maćkowski

INSTYTUT HISTORII
WYDZIAŁ HISTORYCZNY UNIwersYTETU GDAŃSKIEGO

STUDIA HISTORICA GEDANENSIA
TOM X (2019)

HISTORIA W SZKOLNEJ ŁAWCE I W UNIwersYTECKIEJ AULI

NAUCZANIE, KSZTAŁCENIE, WYCHOWANIE
PRZESZŁOŚĆ I TERAŹNIEJSZOŚĆ

pod redakcją

Anny Paner i Michała Kosznickiego

WYDAWNICTWO
UNIwersYTETU GDAŃSKIEGO
GDAŃSK 2019

Rada naukowa SHG: Grzegorz Berendt (Uniwersytet Gdański), Marcin Hintz (Chrześcijańska Akademia Teologiczna w Warszawie), Tomasz Knoz (Uniwersytet im. Masaryka w Brnie), Beata Możejko (Uniwersytet Gdański), Piotr Perkowski (Uniwersytet Gdański), Tadeusz Stegner (Uniwersytet Gdański), Beata Wojciechowska (Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach), Leonid Zaszkilniak (Lwowski Narodowy Uniwersytet im. Iwana Franki)

Komitet redakcyjny: Grzegorz Berendt, Iwona Janicka, Barbara Klasa, Sławomir Kościelak, Anna Łysiak-Łątkowska, Tomasz Maćkowski, Anna Mazurkiewicz, Beata Możejko, Piotr Perkowski (sekretarz), Tomasz Rembalski, Przemysław Różański, Tadeusz Stegner (przewodniczący)

Recenzenci: Zbigniew Anculewicz (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie), Antoni Barciak (Uniwersytet Śląski w Katowicach, prof. em.), Ewa Bojaruniec (Muzeum Historii Miasta Gdańska), Grzegorz Chomicki (Uniwersytet Jagielloński), Elizabeth Clark (West Texas A&M University), Andrzej Drzewiecki (Akademia Marynarki Wojennej im. Bohaterów Westerplatte), Tomasz Graff (Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie), Andrzej Groth (Akademia Pomorska w Słupsku, prof. em.), Barbara Klasa (Uniwersytet Gdański), Eugeniusz Koko (Uniwersytet Gdański), Danuta Konieczka-Śliwińska (Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu), Anna Kwaśniewska (Uniwersytet Gdański), Zbigniew Opacki (Uniwersytet Gdański), Tadeusz Palmowski (Uniwersytet Gdański), Deborah Gaile Paine (Uniwersytet Valdosta), Henryk Paner (Muzeum Archeologiczne w Gdańsku), Grażyna Pańko (Uniwersytet Śląski w Katowicach), Stanisław Roszak (Uniwersytet Mikołaja Kopernika), Bożena Stawoska-Jundziłł (Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie), Stanisław Stępień (Południowo-Wschodni Instytut Naukowy), Arunas Streikus (Uniwersytet Wileński), Marta Studenna Skrukwa (Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu), Łukasz Wolak (Opole), Andrzej Woziński (Uniwersytet Gdański)

Redakcja tekstów w języku polskim: Maria Kosznik

Skład i łamanie: **PRACOWNIA**

Na okładce: obraz Henry'ego Jules'a Jeana Geoffroya *En classe, le travail des petits*
(na prawach wolnego dostępu, domena publiczna)

Projekt okładki i stron tytułowych: Andrzej Taranek

Adres redakcji: Wydział Historyczny Uniwersytetu Gdańskiego
ul. Wita Stwosza 55, 80-952 Gdańsk
e-mail: shg@ug.edu.pl

Redakcja deklaruje, że wersja papierowa czasopisma naukowego
„Studia Historica Gedanensia” jest wersją pierwotną

Publikacja sfinansowana
z działalności statutowej Wydziału Historycznego Uniwersytetu Gdańskiego

© Copyright by Instytut Historii Uniwersytetu Gdańskiego
Uniwersytet Gdański

ISSN 2081-3309

Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego
ul. Armii Krajowej 119/121, 81-824 Sopot
tel./fax 58 523 11 37, tel. 725 991 206
e-mail: wydawnictwo@ug.edu.pl
www.wyd.ug.edu.pl

Księgarnia internetowa: www.kiw.ug.edu.pl

Spis rzeczy

Wstęp (<i>Anna Paner, Michał Kosznicki</i>)	9
Roman Baron	
Polsko-Czeski Zespół ds. Podręczników Szkolnych Polsko-Czeskiego Towarzystwa Naukowego	13
Magdalena Blackmore	
‘The stories my father told me’: using interviews in teaching Polish history in North America	23
Waldemar Borzestowski	
Johann Reinhold i Georg Forsterowie – osiemnastowieczni badacze natury i podróżnicy	31
Marcin Dys	
Przemiany narracji opisującej stosunki polsko-rosyjskie w podręcznikach do nauczania historii w szkolnictwie ogólnokształcącym Polski Ludowej lat 1944–1989 (na przykładzie wybranych wydarzeń).	52
Maciej Fic	
Pół wieku edukacji historycznej na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach. Z dziejów Instytutu Historii UŚ (1969–2019).	68
Paul Flynn	
Challenging didactic history teaching activities: a framework for change in initial history teacher education broad topic.	78
Blažena Gracová	
Kánon „velkých” Čechů a jeho role při formování národní identity mládeže prostřednictvím školní výuky dějepisu	100
Piotr Koprowski	
Ideowo-postępowe i wychowawcze konteksty edukacji humanistycznej na łamach „Przeglądu Pedagogicznego” w latach osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych XIX w.	120

Wojciech Kruczkowski

Edukacja dorosłych w Polskich Kompaniach Wartowniczych przy armii amerykańskiej w Europie po 1945 r. 131

Magdalena Nowak

Gente Rutheni, natione Poloni in Polish and Ukrainian scholarly encyclopaedias and biographical dictionaries. 150

Agnieszka Pierz

Narodziny koncepcji kształcenia gimnazjalnego i jej realizacja w Polsce w latach 1997–1999 161

Iwona Sakowicz-Tebinka

The role of historical education in “The Penny Magazine” 1832–1845 180

Karol Sanojca

Edukacja historyczna w gimnazjach ukraińskich w okresie Drugiej Rzeczypospolitej 190

Przemysław Waszak

„Wstęp do historii sztuki” – przegląd najnowszej literatury. 199

Wirginia Węglińska

Edukacja w muzeach martyrologicznych na przykładzie wybranych działań Muzeum Stutthof w Sztutowie 217

Contents

Introduction (<i>Anna Paner, Michał Kosznicki</i>).	9
Roman Baron	
Polish-Czech Group for Textbooks of Polish-Czech Scientific Society.	13
Magdalena Blackmore	
‘The stories my father told me’: using interviews in teaching Polish history in North America	23
Waldemar Borzestowski	
Johann Reinhold and Georg Forster, 18th-century naturalists and travellers	31
Marcin Dyś	
Changes in narration describing Polish-Russian relations in history teaching course books in Polish People’s Republic from 1944 to 1989 (based on selected historical events).	52
Maciej Fic	
Half of the century of historical education at the University of Silesia in Katowice. From the history of the Institute of History, University of Silesia (1969–2019)	68
Paul Flynn	
Challenging Didactic History Teaching Activities: A Framework for Change in Initial History Teacher Education Broad Topic	78
Blažena Gracová	
Canon of “great” Czechs and its role by formation of national identity of schoolchildren through history teaching	100
Piotr Koprowski	
Ideological-progressive and educational contexts of humanistic education in the “Pedagogical Review” in the eighties and nineties of the 19th century.	120

Wojciech Kruczkowski

Adult Education in Polish Guard Companies Working for the US Army
in Europe after 1945 131

Magdalena Nowak

Gente Rutheni, natione Poloni in Polish and Ukrainian scholarly
encyclopaedias and biographical dictionaries. 150

Agnieszka Pierz

The birth of the conception of junior high schools and its implementation
in Poland between 1997–1999 161

Iwona Sakowicz-Tebinka

The role of historical education in “The Penny Magazine” 1832–1845 180

Karol Sanojca

Historical education in Ukrainian gymnasiums during
the Second Polish Republic 190

Przemysław Waszak

Introduction to the history of art – review of latest literature. 199

Wirginia Węglińska

Education in martyrological museums on the example of selected activities
of Stutthof Museum in w Sztutowo 217

Wstęp

Dziesiąty tom „Studia Historica Gedanensia” – czasopisma Wydziału Historycznego Uniwersytetu Gdańskiego, zatytułowany *Historia w szkolnej ławce i uniwersyteckiej auli. Nauczanie, kształcenie, wychowanie – przeszłość i teraźniejszość*, został przygotowany przez Zakład Dydaktyki Historii Instytutu Historii. Grono Autorów dziesiątego tomu SGH tworzą przede wszystkim historycy i dydaktycy historii z Polski, Kanady, Irlandii i Czech. Na prezentowany tom składa się piętnaście artykułów, które poruszają istotne problemy dla nauczania historii, edukacji nauczycieli, edukacji studentów, a także wpływu czynników społecznych, narodowościowych i politycznych na kształtowanie świadomości historycznej społeczeństw.

Paul Flynn z Irlandii (Eire) w artykule *Challenging didactic history teaching activities: a framework for change in initial history teacher education broad topic* podjął problem edukacji historycznej na różnych poziomach kształcenia nauczycieli w swoim kraju. Magdalena Blackmore z University of Manitoba w Kanadzie w szkicu *‘The stories my father told me’: using interviews in teaching Polish history in North America* skierowała uwagę ku sprawom metodycznym, pokazując znaczenie źródeł „wywołanych” (wywiadów) dla nauczania współczesnej historii Polski. Wykorzystanie wiedzy pochodzącej z wywiadów z żyjącymi na emigracji uczestnikami wydarzeń politycznych okazało się pozytywnym doświadczeniem zarówno dla uczniów, jak i społeczności polonijnej. Dzieci mogły się przekonać, że ich dziadkowie i rodzice mieli trudne, ale ciekawe życie, a opowiadający o przeszłości uwierzyli, że „zwykłe życie” może mieć znaczenie dla badań naukowych. Pozwoliło to zbudować most pomiędzy nauką akademicką a życiem społecznym. Blažena Gracová sięgnęła do podręczników i dokumentów szkolnych z lat 1918–1939, aby zbadać proces kształtowania się tożsamości narodowej młodzieży szkolnej w niepodległej Czechosłowacji. W obszernym artykule *Kánon „velkých” Čechů a jeho role při formování národní identity mládeže prostřednictvím školní výuky dějepisu* Autorka spróbowała odpowiedzieć na pytania, w jakim stopniu szkolne nauczanie historii było obciążone nacjonalizmem, jak wykorzystywano stereotypowe i obiegowe poglądy na historię mniejszości narodowych i sąsiadów. Zauważyła obecność tego trendu w nauczaniu, który w przekonaniu władz oświatowych sprzyjał budowaniu idei wielkich Czech jako gruntu do wzmocnienia czechskiej świadomości narodowej w młodym państwie.

Z artykułem Blażeny Gracovej koresponduje tekst **Romana Barona** (Akademie Věd ČR) *Polsko-Czeski Zespół ds. Podręczników Szkolnych Polsko-Czeskiego Towarzystwa Naukowego*, przedstawiający skomplikowane losy i perypetie polsko-czeskiej komisji podręcznikowej, działającej od lat sześćdziesiątych XX w. Transformacje ustrojowe w Polsce i Czechach pozwoliły w połowie lat dziewięćdziesiątych na reaktywowanie wspólnej komisji podręcznikowej pod nazwą Grupy Roboczej Stałej Wspólnej Polsko-Czeskiej Komisji Nauk Humanistycznych. Jej działalność, mimo znacznej aktywności historyków czeskich i polskich, zakończyła się w 2006 r. Siedem lat później, w 2013 r., dzięki kolejnej inicjatywie czeskich i polskich historyków i pedagogów, przekonanych, że przez nauczanie historii młodzież szkół podstawowych i średnich kształtuje własny obraz oraz pozytywne widzenie innych państw i narodów, odbudowano struktury komisji podręcznikowej. Instytucję wspomagają władze oświatowe Republiki Czeskiej i służby dyplomatyczne RP w Pradze.

Do dziejów edukacji historycznej jako narzędzia kształtowania postaw odwołują się także kolejne artykuły niniejszego tomu. **Iwona Sakowicz-Tebinka**, po analizie zawartości czasopisma „The Penny Magazine” (*The role of historical education in “The Penny Magazine” 1832–1845*), stwierdziła, że przez publikacje z zakresu nauki, historii i religii próbowano budować, zgodnie z wiktoriańską ideą wolności, tożsamość społeczną i narodową dynamicznie rozwijającej się angielskiej klasy robotniczej. **Magdalena Nowak** (*Gente Rutheni, natione Poloni in Polish and Ukrainian scholarly encyclopaedias and biographical dictionaries*) porównała biogramy wysokich hierarchów Kościoła greckokatolickiego, przynależących do grupy *gente Rutheni, natione Poloni*, opublikowane w polskich i ukraińskich naukowych wydaniach encyklopedycznych. Sposób i zakres przedstawiania postaci był zależny od ich postawy wobec polskości lub rusińskości/ukraińskości – co trafnie skonstatowała Autorka. Z tego powodu ci, którzy nie deklarowali się zdecydowanie za rusińskością/ukraińskością (Julian Kuiłowski, Klemens Sarnicki) mają obszerne biogramy w polskich wydaniach, a znacznie skromniejsze w ukraińskich. Wyjątkiem jest arcybiskup Andrzej Szeptycki, w obu krajach prezentowany równie obszernie, ale w każdym inaczej. W polskim słowniku akcentuje się złożoność postaci, w ukraińskich encyklopediach – jego wyraźną proukraińską postawę. Pozostając w kręgu stosunków polsko-ukraińskich, należy wspomnieć artykuł **Karola Sanojcy** (*Edukacja historyczna w gimnazjach ukraińskich w okresie Drugiej Rzeczypospolitej*). Edukacja mniejszości narodowych była przedmiotem szczególnych starań władz oświatowych Drugiej Rzeczypospolitej, w granicach której zamieszkiwało pięć milionów Ukraińców, posiadających kilkadziesiąt szkół państwowych i prywatnych z wykładowym językiem ukraińskim. Szkoły były swoistym barometrem stosunków polsko-ukraińskich, pokazując napięcia wynikające z niedostatecznego zasobu wiedzy o dziejach Ukrainy napięcia wynikające z niedostatecznej wiedzy o dziejach Ukrainy, jak i nauczania tego przedmiotu w języku polskim. Szkoła, do której uczęszczały ukraińskie dzieci – zauważa Autor – powinna była dostarczać

jak najwięcej informacji o historii narodu ukraińskiego, co eliminowałoby poszukiwanie jej poza oficjalnym obiegiem, a jednocześnie nauczyciele, mając kontrolę nad przekazem informacji, mogliby „kierować narracją na podkreślanie wspólnej przeszłości, a także wskazywać korzyści z pokojowego współistnienia obu narodowości”.

Niestety, polityka ciążyła na konstrukcji treści i języku nauczania historii, co niestety zdarzało się i później z tych samych powodów, o czym napisał **Marcin Dyś** w artykule *Przemiany narracji opisującej stosunki polsko-rosyjskie w podręcznikach do nauczania historii w szkolnictwie ogólnokształcącym Polski Ludowej lat 1944–1989 (na przykładzie wybranych wydarzeń)*. W obszarze „pisania” historii najnowszej należy wymienić artykuł **Wojciecha Kruczkowskiego** (*Edukacja dorosłych w Polskich Kompaniach Wartowniczych przy armii amerykańskiej w Europie po 1945 r.* opisujący losy Polaków służących w Polskich Kompaniach Wartowniczych przy armii amerykańskiej w Niemczech po roku 1945. Wojna uniemożliwiła im wykształcenie, a zmiany polityczne powrót do Polski, skazując ich na emigrację, konieczność nauki języka i zdobycie kwalifikacji zawodowych w obcym kraju. Druga wojna światowa, z uwagi na czas, obszar i skutki – zauważa Autor – z edukacji dorosłych uczyniła ważny problem pedagogiczny i społeczny. Ostatnia wojna światowa i jej martyrologiczne świadectwa (np. obozy zagłady) są nie tylko źródłem wiedzy, ale też podstawą działań edukacyjno-wychowawczych. O różnych formach tych działań napisała **Wirginia Węglińska** w swoim artykule pt. *Edukacja w muzeach martyrologicznych na przykładzie wybranych działań Muzeum Stutthof w Sztutowie*.

Do historii nauki i oświaty możemy zaliczyć tekst **Waldemara Borzestowskiego** *Johann Reinhold i Georg Forsterowie – osiemnastowieczni badacze natury i podróżnicy*. Johann Reinhold i Georg Forsterowie (ojciec i syn), doskonale i wszechstronnie wykształceni w duchu oświecenia, podejmowali się wielu przedsięwzięć naukowych i podróżniczych, między innymi uczestnicząc w odkryciach geograficznych pod dowództwem kapitana Jamesa Cooka. Zebrali wówczas wiele okazów fauny, flory, minerałów i zabytków kultury materialnej Polinezji, w tym 265 zupełnie nowych gatunków roślin. Pozycja Forsterów w świecie naukowym zachęcała członków Komisji Edukacji Narodowej w czasach reformy polskiego systemu oświaty do zaproponowania George’owi Fosterowi stanowiska profesora w Wilnie. W swojej pracy dydaktycznej Georg Forster korzystał z przywiezionych zbiorów, na miejscu tworzył własne zielniki, pielęgnował ogród botaniczny, traktując go jak żywy podręcznik.

Do historii i rozwoju myśli pedagogicznej odnosi się artykuł **Piotra Koprowskiego** *Ideowo-postępowe i wychowawcze konteksty edukacji humanistycznej na łamach „Przeglądu Pedagogicznego” w latach osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych XIX w.* W interesującej nas kwestii nauczania historii poglądy pedagogów końca XIX w. brzmią zaskakująco nowocześnie: nauczanie historii ma nie tylko wymiar poznawczy, ale również wyjaśniająco-porządkujący, aby uczeń umiał

dostrzegać związki przyczynowo-skutkowe pomiędzy wydarzeniami i procesami, czyli „porządkować zjawiska pod ogólne prawo, a ogólne prawa stosować do pojedynczych zjawisk”. Ludzie końca XIX w., zafascynowani rozwojem nauk ścisłych, biologicznych i medycznych, idealnym wzorem postępowania badawczego (także dla historyków) czynili przyrodnika i jego metody opisywania zjawiska natury. W zakresie doboru treści nauczania preferowano historię bliższą doświadczeniom uczniów, czyli życie codzienne „zwykłych” ludzi i ich świat społeczno-moralny, zamiast historii wojen i władców.

Do tej kategorii, czyli historii oświaty, można zaliczyć obszerny tekst **Agnieszki Pierz** *Narodziny koncepcji kształcenia gimnazjalnego i jej realizacja w Polsce w latach 1997–1999*. Autorka w trzech kluczowych rozdziałach przedstawiła idee przyświecające powołaniu gimnazjów, burzliwe dyskusje nad zmianą dotychczasowego systemu edukacyjnego i wreszcie skomplikowany proces legislacyjny dokonujący się w cieniu ważkich przemian politycznych w latach dziewięćdziesiątych wieku XX w Polsce. Autorka, chyba słusznie, nie podejmuje się oceny 20 lat funkcjonowania gimnazjów. Będzie to zapewne możliwe, kiedy zobaczymy, jak „nowe” ośmioklasowe szkoły podstawowe i czteroletnie licea poradzą sobie „z powrotem do przeszłości”.

Maciej Fic w artykule *Pół wieku edukacji historycznej na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach. Z dziejów Instytutu Historii UŚ (1969–2019)* pokazuje etapy przekształcania się i rozwoju jednostek odpowiedzialnych za kształcenie historyków, poczynając od Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Katowicach, gdzie w roku akademickim 1957/58 powołano Katedrę Historii i rozpoczęto kształcenie w trybie zaocznym, przez zmiany, jakie zaszły po utworzeniu Uniwersytetu Śląskiego w 1968 r. i Instytutu Historii rok później. Instytut Historii UŚ w 2019 r. obchodził jubileusz pięćdziesięciolecia.

Do kształcenia w dyscyplinie pokrewnej historii, czyli nauki o sztuce, odnosi się artykuł **Przemysława Waszaka** „*Wstęp do historii sztuki*” – *przegląd najnowszej literatury*, wskazujący na znaczenie doboru najlepszego podręcznika dla studentów, który już na początku pozwoli im kształtować dobre nawyki badawcze. Zaprezentowany krótki przegląd artykułów wypełniających dziesiąty tom „*Studia Historica Gedanensia*” dotyczący różnych aspektów dydaktyki w czasie i w przestrzeni tylko pozornie sprawia wrażenie, że nie można znaleźć dla nich wspólnego mianownika. To prawda, Autorzy nie podpowiadają, jak prowadzić lekcje czy wykłady, ale zwracają uwagę na rolę edukacji historycznej w wychowaniu jednostki i społeczeństwa, kształtowania świadomości i tożsamości narodowej. Akcentowanie tych wartości idzie w parze z postulatem kształcenia umiejętności tolerowania i akceptowania odmienności etnicznych, religijnych, narodowych – u siebie, u swoich sąsiadów, w Europie, na świecie.

Anna Paner, Michał Kosznicki

Roman Baron

(Akademie věd ČR, Česká republika)

Polsko-Czeski Zespół ds. Podręczników Szkolnych Polsko-Czeskiego Towarzystwa Naukowego

Współpraca polskich i czeskich dydaktyków historii ma już całkiem długą tradycję, do której należy również wymiana myśli naukowej oraz koordynacja działań w odniesieniu do zawartości podręczników historii w obu krajach. W tym wypadku chodziło naturalnie przede wszystkim o ustalanie zakresu przekazywanej uczniom wiedzy na temat sąsiedniego kraju i narodu, jak również dokonywania ocen i formułowania wniosków.

Polsko-Czechosłowacka Komisja Podręcznikowa

Pierwszą próbę nawiązania formalnej i długookresowej współpracy dotyczącej wspomnianych zagadnień stanowiło powołanie do życia międzyrządowej Polsko-Czechosłowackiej Komisji Podręcznikowej, co nastąpiło w latach sześćdziesiątych XX w. Nadzór i opiekę nad Komisją sprawowały resorty oświaty Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej i Czechosłowackiej Republiki Socjalistycznej. Wiele wskazuje na to, że w odróżnieniu np. od Wspólnej Polsko-Niemieckiej Komisji Podręcznikowej (powstałej w 1972 r.) działalność tego gremium ograniczała się właściwie tylko do odbywania formalnych posiedzeń, które nie przynosiły żadnych wymiernych wyników¹. Częściowo zdaje się o tym świadczyć również fakt, że Blažena Gracová – czołowa przedstawicielka czeskich historyków zajmujących się problematyką zawartości podręczników szkolnych – w swym przeglądzie badań na temat Polski i Polaków w czeskich podręcznikach historii i nauki o społeczeństwie (od lat sześćdziesiątych do osiemdziesiątych XX w.) nawet słowem

---

¹ Rozmowa z dr. Ryszardem Gładkiewiczem, przewodniczącym Polsko-Czeskiego Towarzystwa Naukowego, posiedzenie Komitetu Organizacyjnego I Kongresu Polonoznawstwa Czeskiego, Uniwersytet Techniczny w Libercu, 10 IV 2018; www.up.krakow.pl/universytet/kalendarz-wydarzen/43-konferencja-naukowa-rok-1918-w-polskiej-i-czeskiej-narracji-historycznej-i-literackiej-mitologia-i-symbolika-a-prawda-historyczna, dostęp: 18 IV 2018.

nie wspomina o Polsko-Czechosłowackiej Komisji Podręcznikowej². Co ciekawe, do zaniku tej Komisji pod względem prawnym nigdy nie doszło.

Grupa robocza Stałej Wspólnej Polsko-Czeskiej Komisji Nauk Humanistycznych

Tym bardziej więc prawdziwą cezurę oznaczało powstanie grupy roboczej ds. podręczników historii (drugą grupą roboczą była tzw. komisja kłodzka, tzn. do badań dziejów Ziemi Kłodzkiej) w ramach działającej od 1993 r. Stałej Wspólnej Polsko-Czeskiej Komisji Nauk Humanistycznych przy Ministerstwie Edukacji Narodowej Rzeczypospolitej Polskiej i Ministerstwie Szkolnictwa, Młodzieży i Kultury Fizycznej Republiki Czeskiej. Inicjatywa w sprawie powołania do życia grupy podręcznikowej wyszła ze strony polskiej, natomiast czeskie ministerstwo miało początkowo nawet poważne zastrzeżenia dotyczące jej ukierunkowania i kompetencji. Do najważniejszych osiągnięć niespełna dziesięcioletniej działalności tego zespołu należało zorganizowanie kilku seminariów naukowych oraz wydanie publikacji autorskich oraz pod redakcją Gracovej, która nieprzerwanie pełniła funkcję przewodniczącej. Niestety wyniki prac zespołu nie znajdowały należnego im zainteresowania ze strony czeskiego ministerstwa oświaty, a zatem nie miały również istotnego wpływu na powstawanie nowych czeskich podręczników do nauczania historii i zawartych w nich treści na temat czesko-polskich stosunków oraz historii Polski³.

Nieco inny obraz działań i składu personalnego grupy podręcznikowej wyłania się ze sprawozdania Gracovej. Jej zdaniem, a była przecież naocznym świadkiem i w dużym stopniu również *spiritus movens* opisywanych przez siebie wydarzeń, do powstania tego zespołu przyczynili się przede wszystkim obaj ówczesni przewodniczący Komisji, czyli historycy Milan Myška z Uniwersytetu Ostrawskiego oraz Michał Pułaski z Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Formalne początki należy wiązać z III plenarnym posiedzeniem Komisji, które miało miejsce w Częstochowie w 1995 r. Na kolejnym plenarnym posiedzeniu w Trutnowie powołano przewodniczących, którymi zostali Andrzej Essen z Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie oraz Gracová z Uniwersytetu Ostrawskiego. Na seminarium w Cieszynie tego samego 1996 r. przyjęto zasady prac i ustanowiono harmonogram. Główne

² Blažena Gracová, „Polsko a Poláci v českých učebnicích dějepisu a občanské nauky”, w *Česká polonistika a polská bohemistika. Polonistické studie v České republice a bohemistické studie v Polské republice v posledních třiceti letech. Historické a filologické obory/Polskie badania bohemistyczne i czeskie badania polonistyczne w ostatnim trzydziestoleciu. Nauki historyczne i filologiczne*, red. Ryszard Gładkiewicz i Milan Myška (Praha: Univerzita Karlova, 1995), 91–128.

³ Eduard Maur, „Zpráva o činnosti Stále společné česko-polské komise humanitních věd za léta 1993–2003”, w *Kolokvium k 80. výročí polonistiky na Univerzitě Karlově v Praze*, red. Renata Dybalska i Aleksandra Pająk (Praha: Univerzita Karlova, 2005), 35–40.

zadanie upatrywano w badaniu podręczników zarówno własnych, jak i sąsiedniego państwa pod kątem wzajemnego obrazu, ścisłości przekazywanych faktów i wiedzy w celu późniejszego zapobiegania tworzeniu tą drogą narodowych heterostereotypów. Odpowiednich prac badawczych podjęli się ze strony polskiej historyk oświaty o dużym dorobku naukowym Grażyna Pańko z Uniwersytetu Wrocławskiego, która zajęła się podręcznikami czeskimi, oraz przedstawiciele młodszego wtedy pokolenia badaczy w osobach Józefa Brynkusa i Lucyny Kudły z WSP (niedługo potem Akademii Pedagogicznej) w Krakowie, którzy wzięli na warsztat podręczniki polskie. Ze strony czeskiej całość prac prowadziła Gracová⁴.

Dzięki uzyskanym przez Gracová środkom finansowym z Grantovej Agenty Republiky Czeskiej (GAČR, odpowiednik polskiego Narodowego Centrum Nauki) na prowadzenie szczegółowych badań, udało się w krótkim czasie wydać szereg cennych opracowań książkowych (również z udziałem polskich autorów Brynkusa i Pańko). O jakie zagadnienia badawcze chodziło tutaj w pierwszej kolejności? Wychodząc z założenia, że przez nauczanie historii młodzież szkół podstawowych i średnich (współ)kształtuje własny obraz oraz stereotyp innych państw i narodów, postanowiono pochylić się nad tym właśnie zagadnieniem, i to zarówno pod względem teoretycznym, jak i empirycznym⁵. Warto dodać, że w tym samym okresie Stała Wspólna Polsko-Czeska Komisji Nauk Humanistycznych jedno ze swych posiedzeń poświęciła również sprawom wzajemnego postrzegania czeskiej i polskiej młodzieży. W tomie z tego seminarium znalazły się teksty czeskich i polskich dydaktyków historii, historyków i filologów: Brynkusa (Kraków), Vratislava Čapeka (Praga), Jiřego Damborskiego (Ołomuniec – Ostrawa – Opole), Gracovej (Ostrawa), Doroty Jędruszek (?) i Jaroslava Valenty (Praga)⁶.

Grupa robocza ds. podręczników przestała istnieć wraz z likwidacją jednostki nadrzędnej, czyli Stałej Wspólnej Polsko-Czeskiej Komisji Nauk Humanistycznych przy odpowiednich ministerstwach obu państw. Doszło do tego w wyniku działania (lub też zaniechania działań) ówczesnych władz polskich, które nie włączyły do tekstu nowej polsko-czeskiej umowy kulturalnej (uzyskała moc prawną 12 kwietnia 2006 r.) informacji o dalszym istnieniu Komisji. Zaledwie półtora

⁴ Gracová, „Zpráva o činnosti pracovní skupiny pro analýzu učebnic Stálé společné česko-polské komise humanitních věd při MŠMT České republiky a MEN Polské republiky”, w *Česká polonistika a polská bohemistika na přelomu století/Czeska polonistika i polska bohemistika na przełomie stuleci*, red. Mečislav Borák i Ryszard Gładkiewicz (Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2009), 291–292.

⁵ Gracová, *Obraz Čechů, Poláků a jejich minulosti u studující mládeže* (Ostrava: Ostravská univerzita, 1998); *Školní výuka dějepisu a překonávání stereotypních obrazů sousedních národů*, t. 1–2, red. Gracová, Richard Psík (Ostrava: Ostravská univerzita, 1999); Gracová, *Vědomosti a postoje české a polské studující mládeže* (Ostrava: Ostravská univerzita, 2004).

⁶ *Česká a polská mládež o sobě (ve světle českých a polských historických a sociologických výzkumů)/Młodzież czeska i polska o sobie (w świetle czeskich i polskich badań historycznych i socjologicznych)*, red. Milan Myška i Wojciech Świątkiewicz (Ostrava: Ostravská univerzita, 1998).

miesiąca później – decyzją rektora Uniwersytetu Wrocławskiego – przestało istnieć Centrum Badań Śląskoznawczych i Bohemistycznych przy UW, które pełniło także funkcję siedziby polskiej części Komisji⁷. Oba te wydarzenia znacząco utrudniły dalszą współpracę czeskich i polskich historyków (zwłaszcza zajmujących się dziejami XX w.), w tej liczbie również dydaktyków historii.

Polsko-Czeskie Towarzystwo Naukowe

W tej sytuacji grono badaczy – składające się zarówno z byłych już członków międzyresortowej Komisji, jak też z wielu innych osób (nieraz przy tym czołowych osobistości w poszczególnych dziedzinach) zainteresowanych rozwijaniem polsko-czeskiej i czesko-polskiej współpracy naukowej – postanowiło nie liczyć dalej na pomoc ze strony polityków. Już jesienią 2006 r. odbyło się na polsko-czeskim pograniczu w Polanicy-Zdroju zebranie założycielskie Polsko-Czeskiego Towarzystwa Naukowego z siedzibą we Wrocławiu (działającego na zasadzie organizacji pożytku publicznego). Lista inicjatorów zawiera ponad 50 nazwisk, które na ogół są kojarzone z długoletnią działalnością na rzecz polsko-czeskich kontaktów naukowych i społeczno-kulturalnych. Warto nadmienić, że przewodniczącym Towarzystwa został wybrany Jacek Baluch – wybitny polski bohemista z Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, w latach 1990–1995 ambasador RP w Pradze. Jego zastępcami, tzn. wiceprzewodniczącymi, zostali Zdeněk Jirásek – czeski historyk, długoletni rektor Uniwersytetu Śląskiego w Opawie – oraz były dyrektor Centrum Badań Śląskoznawczych i Bohemistycznych UW, Ryszard Gładkiewicz. Natomiast funkcję sekretarza naukowego pełnił Zenon Jasiński – historyk oświaty i pedagog, ówczesny dyrektor Instytutu Pedagogiki Uniwersytetu Opolskiego. Obowiązki sekretarza i czeskiego koordynatora objął niżej podpisany, będący wówczas pracownikiem filii Instytutu Historii Czeskiej Akademii Nauk w Brnie⁸.

Co prawda od początku istnienia Polsko-Czeskiego Towarzystwa Naukowego niektórzy członkowie Zarządu oraz uczestnicy Walnych Zgromadzeń – organizowanych jak w Polsce, tak i Republice Czeskiej (Wrocław 2007, Cieszyn 2008, Opawa 2009, Pardubice 2010, Ołomuniec 2011, Opole–Turawa 2012) – wysuwali co pewien czas słuszny skądinąd postulat utworzenia odrębnej komisji podręcznikowej, jednak z przyczyn obiektywnych stosunkowo długo nie udawało się wyjść poza wstępne rozmowy i rozważania. Dopiero w maju 2013 r. towarzysząca Walnemu Zgromadzeniu PCzTN międzynarodowa konferencja w Ostrawie podjęła

⁷ Roman Baron, „Klio między Wisłą i Wełtawą. Z dziejów współdziałania polskich i czeskich historyków na początku XXI wieku”, w *Wybrane problemy czesko-polskiej współpracy kulturalnej, naukowej i gospodarczej*, red. Zenon Jasiński, Bohdan Cimała (Opole: Uniwersytet Opolski, 2009), 46–47.

⁸ Jadwiga Dunaj, *Polsko-Czeskie Towarzystwo Naukowe/Polsko-česká vědecká společnost/Polish-Czech Scientific Society. Informatorium* (Wrocław: Polsko-Czeskie Towarzystwo Naukowe, 2015), 1–7.

temat badawczy „Wzajemny obraz sąsiada w polskich i czeskich podręcznikach szkolnych”, który siłą rzeczy przyciągnął odpowiednich specjalistów z obu krajów. Bezpośrednio centralnego zagadnienia obrad – przebiegających pod patronatem Uniwersytetu Ostrawskiego, PCzTN, Konsulatu Generalnego RP w Ostrawie oraz Kongresu Polaków w Republice Czeskiej – dotyczyły referaty Adama Suchońskiego (Opole), Agnieszki Chłosty-Sikorskiej (Kraków), Gracovej, Denisy Labischovej i Martina Tomáška (wszyscy troje z Ostrawy), Jaroslava Vaculíka (Brno), Barbary Grabowskiej (Katowice – Cieszyn), Antonína Staněka (Ołomuniec), wspólne wystąpienia Kordiana Gawlika i Zbigniewa Wolaka (Opole) oraz miejscowych studentów Lukáša Chřibeka, Michala Gilla i Lenki Kuthanovej (Ostrawa), czy – *last but not least* – Zdeňka Beneša (Praga)⁹.

Nie mniej ważna od wyżej wymienionych była obecność na tej dwudniowej konferencji (mimo że bez referatu) Danuty Konieczki-Śliwińskiej z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Albowiem w tej właśnie przedstawicielce średniego pokolenia poznańskich historyków Zarząd PCzTN dostrzegł właściwą czy wręcz idealną kandydatkę do objęcia funkcji polskiej współprzewodniczącej nowo powstającej komisji podręcznikowej. Temu zagadnieniu poświęcono też od razu (wieczorem 24 maja 2013 r.) spotkanie robocze wszystkich zainteresowanych osób w gościnnych progach Uniwersytetu Ostrawskiego. W dyskusji wzięli udział m.in. Tadeusz Siwek, Józef Szymeczek (oba z Ostrawy), Beneš i Konieczka-Śliwińska. Następnego dnia podczas Walnego Zgromadzenia PCzTN w Ostrawie powołano do życia Polsko-Czeski Zespół ds. Podręczników Szkolnych¹⁰.

Polsko-Czeski Zespół ds. Podręczników Szkolnych

Niespełna rok po wspomnianej ostrawskiej konferencji odbyło się w Poznaniu pierwsze posiedzenie Polsko-Czeskiego Zespołu ds. Podręczników Szkolnych przy Polsko-Czeskim Towarzystwie Naukowym (14–15 kwietnia 2014 r.). Oprócz gospodarza, którym był dyrektor Instytutu Historii UAM Józef Dobosz, wiceprzewodniczącego Towarzystwa Gładkiewicza i obu współprzewodniczących Zespołu – Konieczki-Śliwińskiej i Gracovej – udział wzięli Beneš (Praga), Brynkus (Kraków), Marta Kmeť (dyrektor Centrum Pedagogicznego dla Polskiego Szkolnictwa Narodowościowego w Czeskim Cieszynie), Małgorzata Machałek (Szczecin), Siwek (wówczas przewodniczący Czeskiego Towarzystwa Geograficznego) oraz

⁹ Gracová, Denisa Labishová, Józef Szymeczek, *Vzájemný obraz souseda v polských a českých školních učebnicích* (Ostrava: Ostravská univerzita, 2014). Por. <http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/cesko-polske-aktivita-pantu-na-konferenci-vzajemny-obraz-sousedu/>, dostęp: 19 IV 2018.

¹⁰ Danuta Konieczka-Śliwińska, „Międzynarodowa konferencja naukowa »Wzajemny obraz sąsiada w polskich i czeskich podręcznikach szkolnych«, Ostrawa, 24–25 maja 2013 roku”, *Historia Slavorum Occidentis* 2 (2013): 179, 181.

Tomášek (Ostrawa). Uczestnicy inauguracyjnego posiedzenia zostali też przyjęci przez dziekana Kazimierza Ilskiego oraz prorektora UAM Zbigniewa Pilarczyka¹¹.

W części merytorycznej spotkania wysłuchano trzech wystąpień: Gładkiewicz zapoznał obecnych z dziejami polsko-czeskich/czechosłowackich komisji podręcznikowych, Gracová przedstawiła syntetyczny ogląd na temat problematyki polskiej w czeskich podręcznikach, zaś lustrzany obraz do tego ostatniego zagadnienia nakreśliła Konieczka-Śliwińska. Oprócz wymienionych uczestników dwudniowych obrad zainteresowanie włączeniem się do prac Zespołu wyraziły Pańko oraz Lenka Németh Vítová – czeska literaturoznawczyni, która związała swój dalszy rozwój naukowy z UAM w Poznaniu. W przyjętym planie działania sprecyzowano zakres zamierzonej analizy podręcznikowej, która miała dotyczyć nie tylko podręczników historii, ale też literatury, języka, wiedzy o społeczeństwie, geografii czy edukacji regionalnej. Ważne było nadto naszym zdaniem przekonanie o potrzebie identyfikowania brakujących w podręcznikach treści o tym co łączy oba narody i państwa. Zaplanowano od razu kolejne posiedzenie w Trzebieszowie koło Łądka Zdroju (9–10 października 2014 r.)¹².

Podczas tego posiedzenia tematem dyskusji były zwłaszcza systemy edukacyjne i podstawy programowe w Polsce i Czechach, ale także koncepcje edukacji regionalnej i formy wprowadzania ich w życie. Warto przy tym zauważyć, że zarówno przedstawiciele Zespołu (w osobach Konieczki-Śliwińskiej i Gracovej), jak też Zarządu PCzTN (w osobie wiceprzewodniczącego Gładkiewicza i również niezwykle aktywnej Jadwigi Dunaj) wykazali się bardzo wysokim stopniem sprawności organizacyjnej i dyplomacji naukowej; świadczy o tym dobitnie chociażby fakt, że patronat nad pracami Zespołu objęli już wtedy Rektory Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytetu Ostrawskiego i Uniwersytetu Wrocławskiego oraz przedstawiciele tak ważnych w tym kontekście instytucji państwowych jak Ministerstwo Szkolnictwa, Młodzieży i Kultury Fizycznej Republiki Czeskiej czy Ambasada Rzeczypospolitej Polskiej w Pradze. Przy takim wsparciu łatwiej zrozumieć, że w 2015 r. odbyły się aż trzy posiedzenia Zespołu – w Polanicy Zdroju, Hradcu Králové i w Pradze), na których można już było np. przedstawić wyniki konferencji ostrawskiej w postaci tomu referatów *Vzájemný obraz souseda v polských a českých školních učebnicích* [*Wzajemny obraz sąsiada w polskich i czeskich podręcznikach*]¹³.

¹¹ Danuta Konieczka-Śliwińska, „Posiedzenie Polsko-Czeskiego Zespołu ds. Podręczników szkolnych, Poznań, 14–15 kwietnia 2014 roku”, *Historia Slavorum Occidentis* 2 (2014): 244–246; Roman Baron *et al.*, *Czeskie badania nad Polską w kontekście Europy Środowej i Wschodniej* (Praga: Historický ústav, 2016), XXXV–XXXVI.

¹² Konieczka-Śliwińska, „Posiedzenie Polsko-Czeskiego Zespołu ds. Podręczników szkolnych”, 245–246.

¹³ Konieczka-Śliwińska, Gracová, „Polskie i czeskie badania nad wzajemnym obrazem sąsiada w podręcznikach szkolnych. Polsko-czeskie komisje podręcznikowe”, w *Czeskie badania nad Polską w kontekście Europy Środowej i Wschodniej*, 141–142.

W Uniwersytecie Hradec Králové miało miejsce kolejne Walne Zgromadzenie PCzTN (22 maja 2015 r.), któremu towarzyszyło seminarium naukowe „Polonica czeskie i Glacensia”. Wśród zaprezentowanych w trakcie obrad kilku aktualnych publikacji poświęconych tym zagadnieniom – takich jak chociażby *Česká polonistická studia: tradice a současnost* (Praha 2014), wówczas trzynomowy *Leksykon Polaków w Republice Czeskiej i Republice Słowackiej* (Opole 2012–2014) czy *Kladsko. Historickogeografický lexikon* (Praha–Kłodzko–Wrocław 2015) – znalazł się również wspomniany wyżej tom pokonferencyjny; jego zawartość i miejsce w dotychczasowym stanie badań przybliżyły obecnym Gracová i Konieczka-Śliwińska we wspólnym wystąpieniu *Obraz sąsiada w polskich i czeskich podręcznikach szkolnych*¹⁴.

Ważnym partnerem PCzTN, a w jego ramach również jednostki ds. podręczników szkolnych, zostało polskie przedstawicielstwo dyplomatyczne w Republice Czeskiej. Ambasada RP w Pradze od samego początku wspierała ideę oddolnej współpracy polskich i czeskich naukowców, którzy w tym celu założyli własne towarzystwo (na podstawie prawa polskiego). Wystarczy powiedzieć, że Jan Pastwa – Ambasador RP w Pradze w latach 2007–2012 – przyjął u siebie Zarząd nowo powstałego Towarzystwa przy okazji praskiego posiedzenia w Villi Lanna w dniu 25 stycznia 2008 r.¹⁵ Natomiast jego następczyni Grażyna Bernatowicz – Ambasador RP w Pradze w latach 2013–2017 – szeroko otworzyła drzwi kierowanej przez siebie polskiej placówki dyplomatycznej wielu polsko-czeskim inicjatywom w zakresie współpracy naukowej. Chodziło przy tym nie tylko o organizację licznych i liczących się międzynarodowych konferencji, ale również np. spotkań dyskusyjnych, prezentacji publikacji naukowych czy wręczania polskim naukowcom czeskich odznaczeń branżowych lub – w dobrym tego słowa znaczeniu – regionalnych i *vice versa*¹⁶.

I tak w Pałacu Fürstenbergów, który jest już od 1934 r. siedzibą polskiej placówki dyplomatycznej nad Wełtawą, odbyła się pierwsza konferencja pod auspicjami Polsko-Czeskiego Zespołu ds. Podręczników Szkolnych (19 października 2015 r.). Natomiast następnego dnia członkowie Zarządu, przedstawiciele Zespołu oraz Komitetu Organizacyjnego I Kongresu Czechoznawstwa Polskiego wzięli udział w spotkaniu roboczym z Jaroslavem Fidrmucem – wiceministrem szkolnictwa,

¹⁴ Baron, Roman Madecki, „Valné shromáždění Polsko-české vědecké společnosti a vědecký seminář Česká polonica a glacensia”, *Bulletin Historického ústavu AV ČR* (2016): 39–40; *Ziemia Kłodzka* 5 (2015): 11.

¹⁵ Baron, *Ambasadorowie wzajemnego zrozumienia. Niedocenieni twórcy pomostów między polską i czeską kulturą (XIX–XXI w.)* (Toruń: Adam Marszałek, 2013), 253.

¹⁶ Jaroslav Pánek, „Profesor Henryk Aleksander Gmiterek – laudatio”, *Bulletin Historického ústavu AV ČR* (2016): 40–42; Jaroslav Pánek i Petr Vorel, „Udělení čestného členství Sdružení historiků ČR profesorovi Krzysztofu Mikulskému”, *Bulletin Historického ústavu AV ČR* (2017): 45–47; Baron i Madecki, „Czeskie badania nad Polską w kontekście europejskim (Kongres polonoznawczy w Pradze, 11–12 września 2013 roku)”, *Prace Historyczne* 1 (2014): 187–193; Baron i Madecki, „Slavnostní prezentace kolektivních monografií zaměřených na česká bádání o Polsku”, *Bulletin Historického ústavu AV ČR* (2016): 64–66.

młodzieży i kultury fizycznej Republiki Czeskiej. Tematem przewodnim konferencji był „Obraz okresu »socjalizmu« w czeskich i polskich podręcznikach”. Autorami referatów byli przede wszystkim członkowie Zespołu, aczkolwiek organizatorom udało się zgromadzić znacznie liczniejsze grono specjalistów z obu krajów, co wpłynęło również na żywą dyskusję dotyczącą poszczególnych zagadnień – w tej liczbie również różnic terminologicznych w odniesieniu do takich kluczowych pojęć jak socjalizm czy komunizm. Na pozytywną ocenę zasługuje fakt, że zaledwie po roku ukazała się w wydawnictwie Uniwersytetu Ostrawskiego monografia zbiorowa pod redakcją Gracovej i Tomášeka, i to na dodatek zawierająca wszystkie artykuły w obu wersjach językowych: polskiej i czeskiej¹⁷.

Starannie przygotowana do druku publikacja, a właściwie dwie (czeska i polska) w jednym tomie, składa się ze wstępu czeskich redaktorów, ujęć teoretycznych autorstwa Beneša (socjalizm – idea i rzeczywistość) i Brynkusa („białe plamy”), analiz podstaw programowych i podręczników pióra Konieczki-Śliwińskiej (uwarunkowania obecności badanej problematyki), Gracovej (metody aktywizujące), Marii Stinii (ikonografia), Tomášeka (wspomnienia jako źródło dla czasów tzw. normalizacji), Németh Vítovej (obraz w podręcznikach do literatury dla szkół średnich), Labishovej (obraz w podręcznikach do edukacji obywatelskiej), Machálek (obraz w podręcznikach do wiedzy o społeczeństwie) i Romana Matykowskiego z Siwkiem (ideologia w podręcznikach do geografii czasów komunizmu), sondy Beaty Bednařovej (wiedza młodych Czechów i Polaków na temat życia codziennego w czasach tzw. normalizacji, czyli lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XX w.), oraz materiałów metodycznych, które wzięły na warsztat Kateřina Hoření i Vojtěch Ripka (czeskie doświadczenia z komunizmem w edukacji zagranicznej), Petr Šimíček (portal internetowy Moderní-Dějiny.cz i stowarzyszenie PANT) i Sandra Kocjan (portal edukacyjny dla nauczycieli, uczniów i studentów Moderní-Dějiny.cz), zakończenie, streszczenie w języku czeskim, polskim i angielskim, bibliografię, indeks osobowy oraz notki o autorach¹⁸.

W połowie 2016 r. ukazała się w wydawnictwie Instytutu Historii Czeskiej Akademii Nauk obszerna, polskojęzyczna monografia zbiorowa *Czeskie badania nad Polską w kontekście Europy Środkowej i Wschodniej*; w rozdziale drugim – dotyczącym czesko-polskich kontaktów – znajduje się bardzo istotny z naszego punktu widzenia tekst *Polskie i czeskie badania nad wzajemnym obrazem sąsiada w podręcznikach szkolnych. Polsko-czeskie komisje podręcznikowe*. Współprzewodniczące Zespołu przy PCzTN podjęły w nim cały szereg ważnych kwestii, zaznajamiając czytelnika w syntetyczny sposób ze stanem badań i dziejami ich instytucjonalizacji. Na dotychczasowy dorobek składają się przede wszystkim opracowania takich

¹⁷ *Obraz období „socialismu” v českých a polských učebnicích. Obraz okresu „socjalizmu” w czeskich i polskich podręcznikach*, red. Blažena Gracová i Martin Tomášek (Ostrava: Ostravská univerzita, 2016).

¹⁸ *Ibidem*.

ISSN 2081-3309